

عبدالعظیم مشهور به عبدالعظیم حسنی، شاه عبدالعظیم و سیدالکریم از راویان شیعه در قرن سوم قمری است. پدرش عبدالله بن علی قافه و مادرش دختر اسماعیل بن ابراهیم بوده که به «هیفاء» موسوم است. نسب وی به امام مجتبی(ع) می‌رسد.

به گفته رضا استادی، از پژوهشگران حوزه علمیه قم، قدیمی‌ترین منبع تاریخ تولد و وفات عبدالعظیم حسنی کتاب «نور الآفاق» نوشته جواد شاه عبدالعظیمی (درگذشت ۱۳۵۵ق) است که کتابی فاقد اعتبار است. این تاریخ‌ها از این کتاب به کتاب‌های دیگر راه یافته است. با این حال، ۴ ربیع‌الثانی به عنوان روز تولد و ۱۵ شوال به عنوان روز وفات شاه عبدالعظیم شهرت یافته و در تقویم جمهوری اسلامی ایران نیز ثبت شده است.

درک محضر امامان

براساس آنچه در تاریخ تولد و وفات حضرت عبدالعظیم علیه السلام گذشت، ایشان دوران حیات پنج امام از امامان اهل بیت علیه السلام - یعنی امام کاظم علیه السلام تا امام عسکری را درک کرده است؛ اما این بدان معنا نیست که به محضر همه آنها هم رسیده و یا از آنها سخنی نقل کرده است.

آنچه قطعی و مسلم است، این است که ایشان محضر امام جواد علیه السلام و امام هادی علیه السلام را درک نموده و از آنها احادیث فراوانی نقل کرده که بخشی از آنها در این حکمت نامه آمده اند. همچنین اگر به روایت کتاب الاختصاص منسوب به شیخ مفید اعتماد کنیم، حضرت عبدالعظیم علیه السلام محضر امام رضا علیه السلام را نیز درک کرده و از ایشان روایت نموده است.

گفتنی است که طبق برخی از نسخه‌های رجال الطوسی، حضرت عبدالعظیم علیه السلام از اصحاب امام عسکری شمرده و در کتاب شرع‌التسمیه میرداماد نیز آمده که ایشان محضر امام عسکری علیه السلام را نیز درک کرده

است؛ لیکن روایتی از آن امام، از طریق ایشان به ما نرسیده است.

علت مهاجرت عبدالعظیم حسنی (ع) به شهر ری

درباره جزئیات این موضوع سند موثق و محکمی در دسترس نیست اما از آنجایی که ایشان هم مانند خاندان خود بر علیه ظلم و جور خاندان عباسی مبارزه نموده اند. همین اتفاق موجب شد تا در سال‌های پایانی عمر خود تحت تعقیب و پیگرد های ماموران معتز عباسی باشند. از این رو برای ارائه نشر و عقاید دینی خود عازم ایران و ری شدند. این درحالی بود که لباسی مانند پیک‌ها بر تن کرد تا ناشناس باقی بماند و در مکانی به سربان در شهر ری و در خانه‌ی یکی از دوستان اقامت گزیدند. روز‌ها روزه و شب‌ها عبادت می‌کردند تا زمانی که دارفانی را وداع گفتند. البته طبق برخی روایات نیز می‌گویند که ایشان مسموم شده یا زنده به گور شده‌اند که البته شواهدی دال بر آن موجود نیست.

عظمت علمی

برای اثبات عظمت علمی حضرت عبدالعظیم علیه السلام کافی است که بدانیم امام معصوم، مردم را برای حل مشکلات دینی و یافتن پرسش‌های اعتقادی و عملی‌شان به ایشان ارجاع داده است.

صاحب بن عباد در رساله‌ای که در شرح حال حضرت عبدالعظیم علیه السلام نوشته، در توصیف علمی ایشان آورده: ابو تراب رویانی، روایت کرد که شنیدم ابوحامد رازی می‌گفت: خدمت امام هادی علیه السلام درسامرا رسیدم و مسائلی از حلال و حرام از ایشان پرسیدم. امام به پرسش‌های من پاسخ داد و هنگامی که خواستم از ایشان خدا حافظی کنم به من فرمود:

يا أبا حمّاد! أشكلك غلشيك شئى ء من امر دينك بنا
حيثك فسئل عنه عبدالعظيم بن عبدالله الحسنى و اقرئه
منى السلام.

الحسنی حیاة و مسنده ، ۷۸ روایت ؛ مسند حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السّلام - که در مجموعه آثار کنگره حضرت عبدالعظیم علیه السّلام به چاپ رسیده - ، یکصد و بیست روایت .

لیکن باید توجه داشت که آنچه بدان اشارت رفت ، همه روایات حضرت عبدالعظیم علیه السّلام نیستند . صاحب بن عباد ، ایشان را « کثیرالحدیث و الروایة » توصیف کرده و در رساله کوتاه خود ، ایشان را چنین توصیف

نموده: ذو ورع و دین ، عابد معروف بالامانة و صدق اللهمجة ، عالم بامور الدین ، قائل بالتوحید و العدل ، کثیر الحدیث و الروایة .

معاونت پژوهش مدرسه علمیه الزهراء(س) بابل

ای ابو حماد ! هنگامی که چیزی از امور دینی در منطقه ات برای تو مشکل شد ، از عبدالعظیم بن عبدالله حسنی بپرس و سلام مرا به او برسان .

این تعبیر ، به روشنی نشان می دهد که حضرت عبدالعظیم علیه السّلام در عصر خود ، مجتهد توانمندی بوده که براساس اصول و قواعدی که از اهل بیت علیهم السّلام در اختیار داشته ، می توانسته دیدگاه های اسلام ناب را در زمینه های مختلف اعتقادی و عملی ، استخراج کند و به پرسش های مردم پاسخ گوید .

بنابراین ، ایشان تنها یک محدث و راوی احادیث اهل بیت علیهم السّلام نبوده است ؛ بلکه از علمای بزرگ خاندان رسالت بوده که پس از معصومان ، توان پاسخگویی به مسائل علمی را داشته و توانمندی علمی اش مورد تأیید و تصدیق امام هادی علیه السّلام قرار گرفته است .

روایات حضرت عبدالعظیم علیه السّلام

بخش قابل توجهی از کتاب هایی که در شرح حال حضرت عبدالعظیم علیه السّلام تألیف شده اند ، به روایاتی اختصاص یافته که در سلسه سند آنها قرار گرفته است ، مانند :

کتاب جنّات النعیم ، شصت روایت ؛ روح و ریحان ۵۷ روایت ؛ التذکره العظیمیه چهل روایت ؛ عبدالعظیم [عبدالعظیم ،] شخصی پرهیزگار و دیندار بود . اهل عبادت بود و به امانتداری و راستگویی شهرت داشت . به امور دینی دانا بود . توحید و عدل را باور داشت و بسیار حدیث و روایت [از اهل بیت علیه السّلام] نقل می کرد .

همانگونه که پیش از این اشاره شد ، کتاب خطب امیرالمؤمنین و کتاب یوم و لیلۀ از جمله مصتفات ایشان است ، و بر این اساس باید گفت : بسیاری از روایات حضرت عبدالعظیم علیه السّلام به دلایل مختلف به ما نرسیده اند .